

Institute of Forecasting and
Macroeconomic Research

Prognozlashtirish va makroiqtisodiy tadqiqotlar instituti

2022
2023
2024

FEVRAL
MART
APREL

Faoliyatning
asosiy
ko'rsatkichlari

INSTITUT JAMOASI

Mundarija

I	O'zbekistonda qo'shilgan qiymat solig'ining (QQS) 15%dan 12%ga tushirilishi iste'mol tovarlari narxiga qanday ta'sir qildi?	4
II	2017-2022 yillarda O'zbekistonda pul-kredit sohasida amalga oshirilgan islohotlar va ularning natijasi	5
III	2017-2022 yillarda O'zbekistonda faoliyat yuritgan korxonalar va tashkilotlar demografiyasi	6
IV	2016-2022 yillarda O'zbekistonda sement sanoatining rivojlanish dinamikasi	7
V	To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (TTXI) oqimining rivojlanayotgan mamlakatlarda energiya intensivligiga ta'siri	8
VI	2017-2022 yillar bo'yicha O'zbekiston hududlaridagi iqtisodiy faollik barometri aniqlandi	9
VII	Maxsus iqtisodiy zonalarni rivojlantirish bo'yicha Xitoy tajribasi	10
VIII	Toshkent shahri aholisi yo'llardagi tirbandlikka qanday munosabatda?	11
IX	2017-2022 yillarda hududlar iqtisodiyotini sanoatlashtirish dinamikasi va tendensiyasi	12

X	O'zbekistonda o'rta va oliy ta'lim sohalarida ro'y bergan institutsional o'zgarishlar va qabul qilingan qonunlarning amaldagi ijrosi tahlili	13
XI	O'zbekistonda insonlarning hayot sikli davomida iste'mol xarajatlari va daromadlari o'zgarishi hamda qarz olishi	15
XII	Sanitariya sharoiti va uning ijtimoiy-iqtisodiy hayotga ta'siri	16
XIII	2017-2022 yillar oralig'ida O'zbekistonda transport turlari yuk aylanmasida ro'y bergan o'zgarishlar	17
XIV	2017-2022 yillarda O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini yanada rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar tahlili	18
XV	O'zbekistonda 2017-2022 yillarda texnik tartibga solish faoliyati	19
XVI	2017-2022 yillarda O'zbekistonning raqamli infratuzilmasida ro'y bergan o'zgarishlar	20
XVII	2022-yilda O'zbekiston hududlarida xizmatlar sohasining rivojlanishi	21
XVIII	2016-2022 yillarda kimyo va gaz-kimyo mahsulotlarining asosiy turlarini ishlab chiqarish dinamikasi	22

O'zbekistonda qo'shilgan qiymat solig'ining (QQS) 15%dan 12%ga tushirilishi iste'mol tovarlari narxiga qanday ta'sir qildi?

o'qish vaqti
84 soniya

QQS to'lovchisi bo'lgani va asosan rasmiy ish yurituvchi hisoblangani sababli tahlil uchun milliy supermarketlardagi narxlar asos qilib olindi. Jumladan, 97 turdagi 3754 ta iste'mol tovarlari bo'yicha to'rt oylik statistik ma'lumotlar data-scraping yo'li bilan yuklab olindi. Har bir tovar turi bo'yicha dekabr va yanvar oylarida narxlar o'rtasidagi o'zgarish (treatment group) noyabr-dekabr va yanvar-fevral oylaridagi narxlar o'zgarishi (control group) bilan solishtirildi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, QQS 15% dan 12% ga tushirilishi narxlarning tegishli ravishda tushishiga olib kelmagan. Jumladan, dekabr-yanvar oylarida narxlardagi o'zgarish noyabr-dekabr va yanvar-fevral oylaridagi narxlar o'zgarishiga nisbatan 0,3 foiz punktiga ko'p bo'lgan. Bu degani boshqa barcha omillarning ta'sir kuchi to'xtatib turilgan taqdirda ham 2,6% ga ($1,12/1,15 \cdot 100\% - 100\%$) tushishi kerak bo'lgan narxlar 0,3% ga oshgan.

Xususan, 46 ta guruh bo'yicha 1115 ta tovar narxi o'zgarmagan (bolalar ozuqasi, muzqaymoq, makaron, tana parvarishi mahsulotlari va b.). 20 ta guruh bo'yicha 1306 ta tovar narxi 1% gacha oshgan (shokolad, shirinlik, gigiyena mahsulotlari va b.). 12 ta guruh bo'yicha 585 ta tovar narxi 1-5%ga oshgan (kir yuvish kukunlari, meva, go'sht mahsulotlari, sut va b.). 7 ta guruh bo'yicha 567 ta tovar narxi (1,6% gacha) pasaygan (kanselyariya tovarlari, souslar, qahva va b.).

Avvalroq PMTI ekspertlari Input-output modeli asosida iqtisodiyotning 78 ta tarmog'i uchun QQS stavkasining 3 foiz punktiga pasaytirilishi, xarajatlarning kamayishiga va buning hisobiga iqtisodiyotning real sektorida narxlarning 0,8 foiz punktiga pasayishiga olib kelishi aniqlagan edi. Ammo, amaliyotda esa hozircha tadbirkorlar soliq bo'yicha olgan yengillikni iste'molchiga o'tkazish bo'yicha qaror qabul qilmayapti.

QQSning tushirilishi narxlar darajasiga ta'sir etmaganligining asosiy sabablari qatoriga quyidagilarni kiritish mumkin:

- Iste'mol tovarlari bozorida xufyona iqtisodiyot ulushining kattaligi va soliqlardagi pasayishlar rasmiy ishlayotgan firmalarning nisbatan kichik miqdordagi foyda marjasi oshishiga yo'naltirilishi;
- Bozorlarda tegishli ravishda raqobat muhitining shakllanib ulgurmagan;
- Narxlarga ta'sir etuvchi boshqa asosiy omillar (dollar kursi, qayta moliyalash stavkasi, pul massasi va b.) ta'sir kuchining oshib borishi.

So'nggi yillarda mamlakatimizda pul-kredit siyosati bosqichma-bosqich erkinlashtirilmoqda.

Pul-kredit sohasida amalga oshirilgan islohotlar jarayonida asosiy e'tibor quyidagi jihatlariga qaratildi:

- valyuta siyosatini erkinlashtirish;
- bank xizmatlari ommabopligini oshirish;
- Inflyatsion targetlash tartibiga bosqichma-bosqich o'tish;
- bank sektorini erkinlashtirish.

Ushbu islohotlar natijasida erishilgan natijalar:

2017-yilda O'zbekiston Markaziy banki almashinuv kurslarini unifikatsiya qildi va valyuta bozorini erkinlashtirdi. Bu o'zbek so'mining yagona kursi shakllanishiga olib kelib, korxonalarining xalqaro miqyosdagi faoliyatini osonlashtirdi.

2018-yilda Markaziy bank boshqaruvi Moliyaviy ommaboplik alyansiga (Alliance for Financial Inclusion) a'zo bo'lish to'g'risidagi qarorni qabul qildi va qator islohotlarni amalga oshirdi.

Natijada, bank xizmatlarini masofadan ko'rsatuvchi tizimlardan foydalanuvchilar soni 15 marotaba, kredit qo'yilmalari 7,4 marotaba, bank aktivlari 6,6 marotaba, jalb qilingan depozitlar hajmi 5,8 marotaba oshdi.

2019-yilda hukumat inflyatsiyani targetlash bo'yicha 5 yillik strategiyani e'lon qildi. Unda inflyatsiya darajasini 4-5 foiz atrofida ushlab turish vazifasi belgilandi.

Bank sektori erkinlashtirildi, sog'lom raqobat muhiti shakllantirildi va 2025-yilgacha oltita davlat bankini xususiylashtirish vazifasi qo'yildi. "Ipoteka-bank"dagi davlat ulushining 75 foizi Vengriyaning OTP bankiga sotildi.

Bank tizimida raqamlashtirish keng miqyosda amalga oshirildi. Banklarning mobil ilovalari soni 21 tadan oshdi. "TBC Bank" va "Anorbank" raqamli banklari o'z faoliyatini boshladi.

2017-2022 yillarda O'zbekistonda pul-kredit sohasida amalga oshirilgan islohotlar

Qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlar

Pul tizimi va pul muomalasiga oid umumiy masalalar bo'yicha **37** ta hujjat

Naqd pul emissiyasi, pul muomalasini tashkil qilish va tartibga solish, shuningdek, inflyatsiya bo'yicha **36** ta hujjat

Asosiy islohotlar

- Valyuta siyosatini erkinlashtirish
- Bank xizmatlari ommabopligini oshirish
- Inflyatsion targetlash rejimiga bosqichma-bosqich o'tish
- Bank sektorini erkinlashtirish

Bank xizmatlari ommabopligi

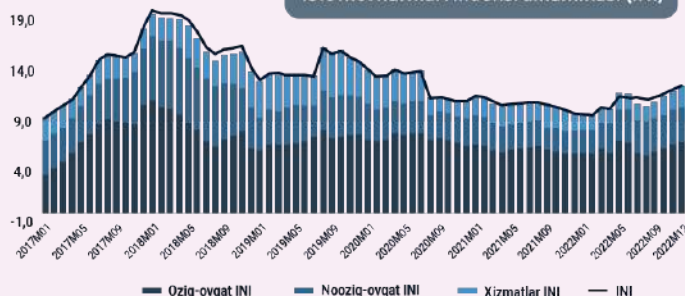
	2017		2022
Plastik kartalar (mingta)	19 255	1,7 barobar ↑	34 195
Terminallar (mingta)	235,7	1,8 barobar ↑	434
Bankomatlar (mingta)	5,6	3,6 barobar ↑	20,3
T o'lov terminalari tushumlari (mlrd.so'm)	52 972	3,3 barobar ↑	177 671

Bank tizimi faoliyatining asosiy ko'rsatkichlari (mlrd.so'm)

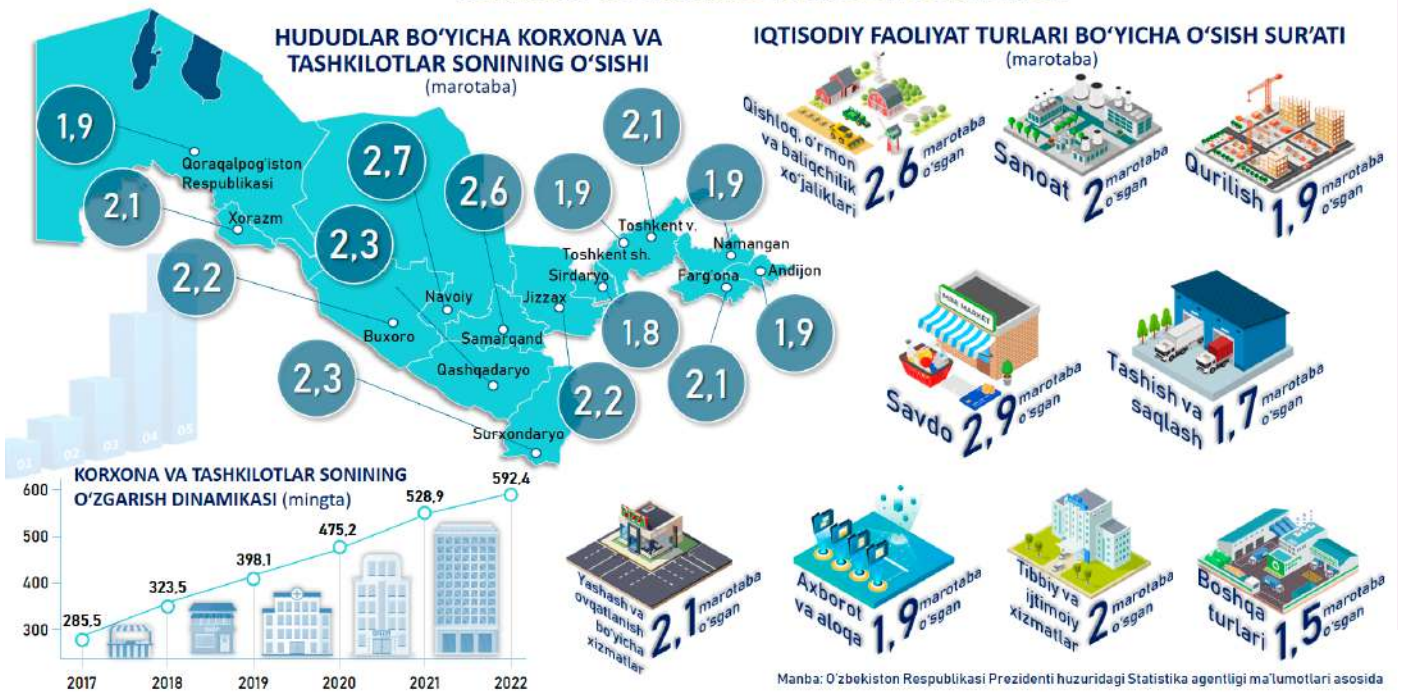
Ipoteka kreditlari	35 946	46 460
Mikroqarzarlar	9 429	14 651
Iste'mol kreditlari	12 795	23 177
Tadbirkorlik uchun kreditlar	11 326	14 567

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi va O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari asosida

Iste'mol narxlari indeksi dinamikasi (INI)

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA 2017-2022-YILLARDA FAOLIYAT KO'RSATGAN KORXONA VA TASHKIOTLAR DEMOGRAFIYASI

2017-2022 yillarda O'zbekistonda faoliyat yuritgan korxonalar va tashkilotlar demografiyasi

o'qish vaqti
45 soniya

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning ustuvor yo'nalishlaridan biri bu tadbirkorlik subyektlari sonini oshirish orqali aholi bandligini ta'minlash va turmush farovonligini oshirishdir.

Statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda mamlakatimizdagi jami korxonalar va tashkilotlar soni (fermer va dehqon xo'jaliklarisiz) 592,4 mingtani tashkil etgan. Bu 2017-yildagiga nisbatan 2,1 marotaba ko'p demakdir.

Tadbirkorlik subyektlari sonining eng ko'p o'sishi Navoiy (2,7 marotaba), Samarqand (2,6 marotaba), Qashqadaryo (2,3 marotaba), Surxondaryo (2,3 marotaba), Buxoro va Jizzax viloyatlari (2,2 marotaba) da kuzatilgan.

Iqtisodiy faoliyat turi bo'yicha tahlil savdo-sotiq (2,9 marotaba), qishloq xo'jaligi (2,6 marotaba), yashash va ovqatlanish (2,1 marotaba) hamda sanoat (2,0 marotaba) kabi tarmoqlarda korxonalar soni jadallik bilan o'sganligini ko'rsatdi.

Sanoatning iqtisodiy o'sish va makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi o'rnini e'tiborga olgan holda, korxonalar sonining ikki marotaba ortishi va ulushi deyarli 17,0 foizga yetganligini ijobiy holat sifatida ta'kidlash lozim.

Shuningdek, axborot texnologiyalari (1,9 marotaba) va tibbiy xizmatlar (2 marotaba) sohasida faoliyat ko'rsatuvchi korxonalar sonining o'sishi iqtisodiyotda ro'y berayotgan ijobiy tarkibiy o'zgarishlardan dalolat beradi.

2016-2022 yillarda O'zbekistonda sement sanoatining rivojlanish dinamikasi

o'qish vaqti
50 soniya

2016-yilda mamlakatimizning 5 ta hududida joylashgan 12 korxonada 8,6 million tonna sement ishlab chiqarilgani qurilish sanoatini rivojlantirish dasturlari ijrosini ta'minlashning asosiy omillaridan biri bo'ldi.

Sementga talabning yuqoriligi, bozorni rivojlantirishning sezilarli salohiyati, mamlakatimizda qulay ishbilarmonlik muhitini yaratgan rag'batlantiruvchi davlat siyosati sement sohasiga yangi investorlar e'tiborini tortdi.

2017-2022 yillarda turli hududlarda energiya tejovchi "quruq" texnologiyalar asosida sement ishlab chiqaruvchi 21 ta yangi korxonalar tashkil etildi va umumiy ishlab chiqarish quvvati 27 million tonnaga yetkazildi.

2022-yilda O'zbekistonda 14,6 million tonna sement ishlab chiqarildi va kishi boshiga o'rtacha ishlab chiqarish hajmi 415 kilogrammga yetdi. Bu ko'rsatkich dunyo miqyosida o'rtacha 519 kilogrammni,

Xitoyda 1770 kilogrammni, Turkiyada 873 kilogrammni, Rossiyada 414 kilogrammni, AQShda 280 kilogrammni tashkil qilgan.

2017-2022-yillarda qurilish ishlari hajmi 71,5 foizga oshgani holda sement ishlab chiqarish hajmi 69,3 foizga oshgan. Bu bozordagi talab va taklifning muvofiqligini ko'rsatmoqda.

Kelajakda sohani yanada innovatsion rivojlantirish uchun energiya tejaydigan "yashil" texnologiyalarni joriy etish, bozorlarda talab yuqori bo'lgan mahsulot turlarini diversifikatsiya qilish, yuqori markali (M500 va M600) va maxsus sement turlarini ishlab chiqarishni sezilarli darajada oshirish ko'zda tutilmoqda.

O'zbekistonda 2016-2022 yillarda sement sanoatining rivojlanish dinamikasi

Sement ishlab chiqarish hajmi (million tonna)

Aholi jon boshiga sement ishlab chiqarish hajmi (kg)

Dunyo mamlakatlarida aholi jon boshiga sement ishlab chiqarish hajmi, kg (2021 y.)

Sement ishlab chiqaruvchi korxonalar soni

Manba: Statistika agentligi va dzen.ru axborot portali U.S. Geological Survey 2021 yilga mo'ljallangan ma'lumotlariga asosan

TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNING ENERGIYA INTENSIVLIGIGA TA'SIRI

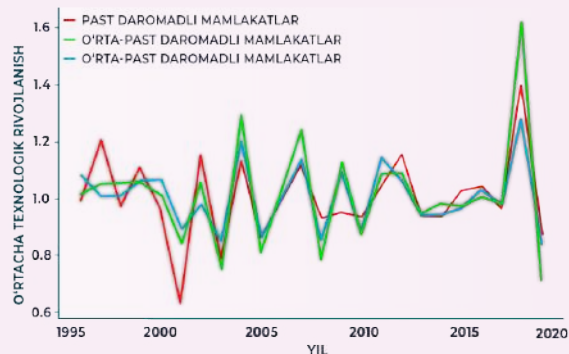
GMM HISOBI NATIJALARI

TOBE O'ZGARUVCHI - EI	RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLAR			
	1-MODEL	2-MODEL	3-MODEL	4-MODEL
ENERGIYA INTENSIVLIGI (-1)	0.918*** (0.0511)	0.919*** (0.0371)	0.918*** (0.0392)	0.914*** (0.0391)
TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALAR	0.00140*** (0.000386)	0.00125*** (0.000242)	0.00212*** (0.000370)	0.00263*** (0.000363)
TEXNOLOGIK RIVOJLANISH		-0.0592*** (0.0106)	-0.0659*** (0.0086)	-0.0220*** (0.00783)
BIRGALIKDAGI TA'SIR				-0.225*** (0.0402)
SAVDO OCHIQLIGI			0.00248*** (0.000445)	0.00284*** (0.000440)
TABIYIY RESURSLAR			0.00294*** (0.000686)	0.00325*** (0.000749)
URBANIZATSIYA			-0.269*** (0.0601)	-0.254*** (0.0591)
NEFT NARXI			-0.0756*** (0.0134)	-0.0849*** (0.0131)
KONSTANTA	0.0224 (0.0769)	0.0614 (0.0529)	0.324*** (0.0788)	1.301*** (0.173)
O'RGANISHLAR SONI	2231	2231	2231	2231
AR (1)	-3.16 (0.002)	-3.16 (0.002)	-3.07 (0.002)	-3.06 (0.002)
AR (2)	-0.62 (0.535)	-0.61 (0.543)	-0.59 (0.558)	-0.59 (0.558)
SARGAN TESTI	65.02 (0.124)	75.62 (0.219)	67.79 (0.325)	70.81 (0.417)
HANSEN TESTI	16.70 (0.779)	43.07 (0.512)	43.21 (0.505)	49.12 (0.275)

ESI ATAMA, STANDARD KATOLIKLAR QAVS ICHIDA * P<0.01, **P<0.05, ***P<0.1. BIRGALIKDAGI TA'SIR TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALAR VA TEXNOLOGIK RIVOJLANISH O'RTASIDAGI BOC'LIQLIKNI IFODALAYDI.

TEXNOLOGIK RIVOJLANISH

$$TP = \left[\frac{D_1^t(y^{t+1}, x^{t+1})}{D_1^{t+1}(y^{t+1}, x^{t+1})} \times \frac{D_1^t(y^t, x^t)}{D_1^{t+1}(y^t, x^t)} \right]^{1/2}$$

To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (TTXI) oqimining rivojlanayotgan mamlakatlarda energiya intensivligiga ta'siri

o'qish vaqti
55 soniya

Tadqiqot davomida TTXI oqimi rivojlanayotgan mamlakatlarda energiya intensivligining (energiya iste'moli/YaIM) ortishiga, texnologik rivojlanish esa uning kamayishiga olib kelishi aniqlandi.

Bunda TTXI oqimining 1 foizga ortishi energiya intensivligining o'rtacha 0,24 birlikka o'sishiga olib keladi. Texnologik rivojlanishning 1 birlikka yaxshilanishi esa energiya intensivligining 0,045 birlikka kamayishiga sabab bo'ladi.

O'z navbatida, TTXI oqimi va texnologik rivojlanishning o'zaro birgalikdagi ta'siri energiya intensivligining 0,22 birlikka kamayishiga olib keladi. Nazorat o'zgaruvchilari sifatida savdoning ochiqdagi, tabiiy resurslar, urbanizatsiya va neft narxidan foydalanildi.

Rivojlanayotgan mamlakatlarga jalb qilinadigan TTXI oqimi ham asosan samarali ishlab chiqarishning rivojlanishi, yuqori texnologiyalarning joriy etilishi va ekologiyaga yetkaziladigan zararning kamayishi uchun xizmat qilishi kerak.

Tadqiqot davomida 97 ta rivojlanayotgan mamlakatning 1996-2019-yillardagi panel ma'lumotlaridan foydalanildi. Shuningdek, ikki bosqichli GMM, Hausman-Taylor regression modeli va dinamik panel ma'lumotlar usuli qo'llanildi.

O'zbekiston hududlaridagi Iqtisodiy faollik barometri (IFB) ni o'rganib chiqdi.

IFB hududlardagi iqtisodiy o'sish tendensiyasini aks ettiradi hamda nomutanosibliklarni kamaytirish choralarini ko'rish, shu bilan birga hududlarda ishbilarmonlik faolligini oshirish chorasini topish uchun samarali vositadir.

Qoraqalpog'iston Respublikasi, Toshkent shahri va viloyatlar bo'yicha IFBni baholashda 12 ta statistik ko'rsatkichni o'z ichiga olgan 3 ta tarkibiy qism (sanoat, tadbirkorlik, tashqi savdo faoliyati) bo'yicha nisbiy taqqoslash va «Pattern» usullari qo'llanildi.

2017-2022 yillar bo'yicha O'zbekiston hududlaridagi iqtisodiy faollik barometri aniqlandi

o'qish vaqti
76 soniya

Iqtisodiy faollikning nisbatan yuqori darajasi Toshkent shahri, Jizzax, Namangan, Andijon, Xorazm viloyatlarida (BEA indeksi 0,500 dan yuqori) qayd etildi.

Ushbu hududlar guruhi (Jizzax viloyatidan tashqari) IFBda dinamik iqtisodiy o'sish (2017 - 2022 yillardagi YaHM o'sishi respublika ko'rsatkichidan yuqori – 128,0%) asosan sanoat ishlab chiqarishi, chakana savdo, qurilish ishlari, tovarlar va xizmatlar eksporti hisobiga kuzatilmoqda.

YaHMning mo'tadil o'sishiga (2017 - 2022 yillarda 123,7%) qaramay, Jizzax viloyati IFBning yuqoriligi iqtisodiyot tarmoqlari (sanoat, xizmat ko'rsatish), tadbirkorlik (mavjud kichik biznes subyektlarining o'sishini) hamda zamonaviy texnologiyalarni joriy etishni rag'batlantirish (mashina va uskunalar importi) hisobiga ta'minlanmoqda;

Shu bilan birga, IFB Jizzax, Namangan, Andijon, Xorazm viloyatlari iqtisodiy rivojlanish darajasining oshishida ham o'z aksini topdi.

O'rtacha faollik darajasiga ega bo'lgan ikkinchi guruhdan Samarqand, Farg'ona, Surxondaryo, Navoiy viloyatlari joy olgan bo'lib, ushbu guruhda tadbirkorlik yaxshi rivojlangan, lekin ishlab chiqarish sur'ati nisbatan past (IFB indeksi = 0,400-0,500).

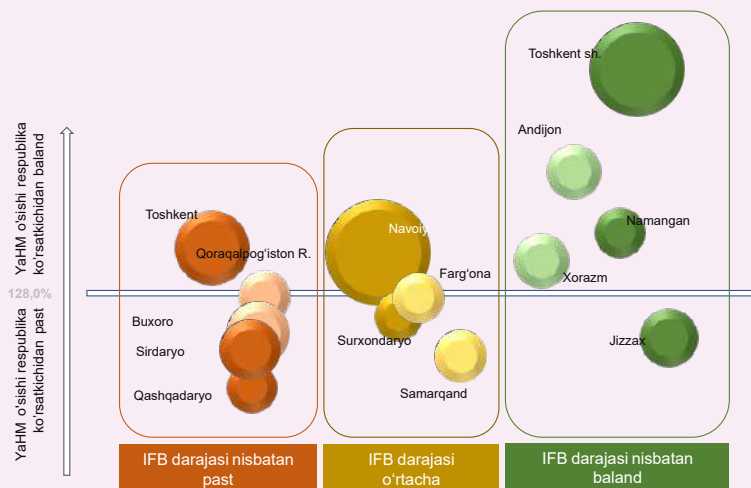
Qoraqalpog'iston Respublikasi, Buxoro, Qashqadaryo, Surxondaryo va Toshkent viloyatlarining nisbatan past iqtisodiy faolligi (IFB indeksi 0,400 dan past) tabiiy resurslar va xomashyo resurslaridan samarali foydalanishni inobatga olgan holda eksportga yo'naltirilgan tayyor mahsulotlarni ishlab chiqarish quvvatlarini joylashtirishni qayta ko'rib chiqishni talab etadi.

Ushbu muammo iqtisodiyoti agrar yo'nalishga ega hududlar (Buxoro, Qashqadaryo, Surxondaryo viloyatlari, YaHMda qishloq xo'jaligining ulushi 40% dan ortiq, sanoatning ulushi esa 17-18%), hamda iqtisodiy rivojlanish darajasi past bo'lgan hududlar (Qoraqalpog'iston Respublikasi, Qashqadaryo, Farg'ona, Surxondaryo viloyatlari, YaHMning aholi jon boshiga ko'rsatkichi mamlakat miqyosidagi ko'rsatkichdan 1,6-2,0 marotaba past) uchun ham dolzarb.

Umuman olganda, hududlarning 2017-2022 yillardagi IFB darajasi nisbatan past rivojlangan hududlar (Jizzax, Namangan, Xorazm viloyatlari) ning iqtisodiy salohiyatini oshirishga xizmat qildi. Ayni paytda tadbirkorlik va biznesni kengaytirish hududlarning ishlab chiqarish va eksport salohiyatini oshirishning yetakchi bo'g'iniga aylanmoqda.

2017-2022 YILLARDA O'ZBEKISTON HUDUDLARINING IQTISODIY FAOLLIK BAROMETRI (IFB)

Hududlarning IFB va YaHM o'sishini qiyosiy baholash

IFB komponentlari bo'yicha hududlar faolligi

O'rni

I guruh hududlari iqtisodiy faollik darajasi nisbatan yuqori				
Jizzax	1	4	8	1
Toshkent sh	2	1	6	7
Namangan	3	2	9	3
Andijon	4	5	13	2
Xorazm	5	3	10	5
II guruh hududlari iqtisodiy faollik darajasi o'rtacha				
Samarqand	6	6	3	6
Farg'ona	7	10	4	4
Surxondaryo	8	3	5	11
Navoiy	9	9	1	9
III guruh hududlari iqtisodiy faollik darajasi nisbatan past				
Qoraqalpog'iston Respublikasi	10	4	7	14
Buxoro	11	8	11	10
Qashqadaryo	12	11	2	12
Sirdaryo	13	7	14	8
Toshkent	14	5	12	13

past faollik yuqori faollik

Ishlab chiqarish faolligi (5 ta ko'rsatkich)

Tadbirkorlik faolligi (5 ta ko'rsatkich)

Tashqi savdo faolligi (2 ta ko'rsatkich)

Malumat uchun: Doira hajmi YaHM darajasini bildiradi. Aholi jon boshiga YaHM qanchalik yuqori bo'lsa, doira shunchalik katta bo'ladi va aksincha.

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari asosida PMTI ekspertlarining hisob-kitoblari

Xitoydagi maxsus iqtisodiy zonalar (MIZ) xorijiy investitsiyalar va texnologiyalarni imtiyozlar orqali jalb qilib, "iqtisodiy o'sish" o'choqlarini barpo qilish uchun mo'ljallangan.

Xitoy maxsus iqtisodiy zonalarida YaIM ning 22 foizi yaratiladi. Mamlakatga kirib kelayotgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning 45 foizi va eksportning 60 foizi aynan maxsus iqtisodiy zonalarning ulushiga to'g'ri keladi.

Xitoyda maxsus iqtisodiy zonalar dastlab Tinch okeanining sohilbo'yi hududlarida, so'ngra Yanszi va Xuanxe kabi daryolarning havzalari yaqinida rivojlantirila boshlandi va dunyo iqtisodiyoti tarixiga "T – shaklidagi strategiya" nomi bilan kirdi. Ushbu strategiyaning amalga oshirilishi natijasida 2035-yilga borib, YaIM ning aholi jon boshiga ulushini 30 ming AQSh dollariga yetkazish mo'ljallangan. Xitoyda maxsus iqtisodiy zonalarning jadal rivojlanishi siri nimada?

1984-yildan dastlab dengiz sohillari yaqinida joylashgan 15 ta shahar hamda 4 ta yirik shaharda, 2020-yildan boshlab esa mamlakatning barcha yirik va o'rtacha kattalikdagi shaharlarida 15 ta erkin savdo zonasi, 32 ta makroiqtisodiy va texnologik rivojlanish zonasi, 53 ta yuqori texnologiyali sanoatni rivojlantirish zonasi tashkil etildi. Natijada bu maxsus iqtisodiy zonalar iqtisodiy rivojlanish sur'atini tezlashtiruvchi "akselerator" rolini o'ynay boshladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, Xitoyda maxsus iqtisodiy zonalarning jadal rivojlanishiga quyidagi omillar turtki bo'lgani aniqlandi:

1. Maxsus iqtisodiy zonalar direksiyasiga Markaziy hukumatning roziligisiz infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha mustaqil qarorlarni qabul qilishga ruxsat berildi.
2. Maxsus iqtisodiy zonalardagi korxonalar o'zlarining investitsiya, innovatsiya, ishlab chiqarish va marketing qarorlarining katta qismini mustaqil qabul qiladi.
3. Maxsus iqtisodiy zonalarga xorijiy investitsiyalar uchun maxsus soliq imtiyozlari berilgan va ularning mahsulotlari asosan eksportga yo'naltirilgan.
4. Maxsus iqtisodiy zonalarda iqtisodiy faoliyat asosan bozor tamoyillari asosida boshqariladi va ularga xalqaro savdoda katta mustaqillik berilgan.
5. 2019-2020 yillarda Xitoyda 24 ta yangi transchegaraviy elektron tijorat zonalar (New Cross-Border E-Commerce Zones) ochildi.
6. Xitoydagi maxsus iqtisodiy zonalar asosan yuqori texnologiyali sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarishga yo'naltirilgan.

Ushbu omillarni inobatga olgan holda, O'zbekistonda maxsus iqtisodiy zonalarni rivojlantirishda mahalliy hokimiyat organlariga savdo, investitsiyalar, innovatsiyalar va infratuzilma masalalari bo'yicha mustaqil qarorlarni qabul qilish vakolatini, shuningdek, soliq va bojxona imtiyozlarini berish hamda hududlararo tizimli joylashtirish kabi jihatlariga e'tibor qaratishni tavsiya etish mumkin.

Tirbandliklar jahondagi aksariyat yirik shaharlar uchun katta muammoga aylanib ulgurgan. Inrix ma'lumotlariga ko'ra, tirbandlik tufayli Londonda bitta haydovchi yiliga o'rtacha 156 soat, Chikagoda 155 soat, Parijda 138 soat ortiqcha vaqt sarflaydi.

Tirbandlik Toshkentda ham jiddiy muammo. Statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda Toshkent shahri hududida jismoniy shaxslarga tegishli avtomashinalar soni 562,1 mingtani tashkil etgan va doimiy yashovchi har 1 000 kishiga 178 ta avtomobil to'g'ri kelgan.

Tadqiqot davomida Toshkent shahri aholisining tirbandlikka munosabati va uni kamaytirish bo'yicha takliflarini o'rganish maqsadida ijtimoiy so'rov tashkil etildi. Unda jami 891 kishi ishtirok etdi. Ishtirokchilarning 60,8% ini avtomobil haydovchilari tashkil etdi. Shundan 10,3% i ayollardir.

So'rov natijasida quyidagilar aniqlandi:

Avtomobil boshqarmasligini ta'kidlagan ishtirokchilarning 41,8% i avtobus, 27,5% i metro, 24,1% i taksi, 1,7% i mikroavtobus xizmatidan foydalanishini va 4,9% i piyoda yurishini bildirgan. Jamoat transportidan ko'proq ayollar (33,1%) va yoshlar (36,5%), shaxsiy transportdan erkaklar (33,1%) foydalanishi ma'lum bo'ldi.

So'rovda ishtirok etgan poytaxt aholisining 74% i tirbandlikni asosiy muammolardan biri, 21% i o'rta darajadagi muammo va 5% i boshqa muammolar qatorida unchalik muhim emas, deb hisoblashini bildirgan.

Tirbandlikdan avtobus va mikroavtobus yo'lovchilari boshqalarga qaraganda ko'proq aziyat chekmoqda. Shu bois avtobusdan foydalanuvchilarning 82,9% i, mikroavtobus yo'lovchilarining 83,3% i tirbandlikni poytaxtning asosiy muammolaridan biri sifatida qayd etgan.

So'rovda qatnashganlarning 62,2% i tartibsiz haydovchilar, qoidabuzarliklar, noto'g'ri parkovka, 57,6% i yo'llardagi nosozliklar, 46,8% i o'qishga qatnovchilar hamda 41,2% i ishga qatnovchilar tufayli faollikning ortishini tirbandlikni keltirib chiqaruvchi asosiy sabablar sifatida qayd etgan.

Respondentlar birinchi o'rinda kichik halqa yo'lidagi chorrahalarini (136 marotaba), Bunyodkor shoh ko'chasidagi chorrahalarini (106 marotaba) tartibga keltirish lozimligini qayd etgan.

So'rov ishtirokchilarining 41,8% i tirbandlik tufayli yo'l uchun ko'proq vaqt rejalashtirishini, 39,1% i tirbandlik yo'q yo'llardan yurishini, 16,9% i tirbandlik kamayishini kutishini aytgan.

Bildirgan fikrlar orasida jamoat transporti (avtobuslar) uchun infratuzilmalarni yaxshilash, parkovkalarni to'g'ri shakllantirish, ko'pqavatli avtoturargohlar, piyodalar uchun yerosti o'tish yo'llari va ko'priklar qurish, metro liniyalarini kengaytirish, yo'l harakati qoidalariga qat'iy amal qilinishini ta'minlash, raqamli boshqaruvga o'tish kabi takliflar ko'p uchraydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 16-fevraldagi qarori ham jamoat transporti tizimini isloh qilishni ko'zda tutadi. Unga asosan, Toshkent shahri jamoat transporti uchun tabiiy gaz vositasida harakatlanuvchi 700 dona avtobus va 300 dona elektrobus xarid qilish belgilangan. Joriy yilning mart oyi yakuniga qadar Xitoydan 110 dona avtobus va 150 dona elektrobus yetkazib berilishi kutilmoqda. Bu sa'y-harakat tirbandlik muammosini hal etishda yordam berishi bilan bir qatorda poytaxtdagi ekologik vaziyat uchun ham ijobiy ahamiyatga ega.

Tahlil natijalari mazkur davrda mamlakat sanoati jadal rivojlanganini ko'rsatdi. 2017-2022 yillarda sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi 134,2 foizga o'sgan.

Andijon, Namangan, Xorazm, Jizzax, Toshkent, Samarqand, Sirdaryo viloyatlari va Toshkent shahrida ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish, investitsiya va tadbirkorlar faoliyatini rag'batlantirish hisobiga sanoat tarmog'ida hududlar kesimida yuqori o'sishga (1,4-1,9 baravar) erishildi.

Mahalliy resurslar va hududlar salohiyatidan samarali foydalanish maqsadida ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarishning zamonaviy shakllari (erkin iqtisodiy va kichik sanoat zonalari, texnoparklar, klasterlar) keng joriy etildi. Natijada 2022-yilga kelib, mamlakatimiz sanoat ishlab chiqarishida 2017-2022 yillarda tashkil etilgan 20 ta erkin iqtisodiy zonaning ulushi 4,9% ga, 506 ta klasterning ulushi 5,2% ga, 317 ta kichik sanoat zonasining ulushi 1,2% ga yetdi.

Hududlar sanoatini transformatsiya va diversifikatsiya qilish borasida erishilgan natijalar:

1. Mamlakatning 10 ta viloyati (Andijon, Buxoro, Jizzax, Navoiy, Namangan, Samarqand, Surxondaryo, Sirdaryo, Toshkent, Xorazm viloyatlari) da YaHM tarkibida sanoat tarmog'ining ulushi ortdi.

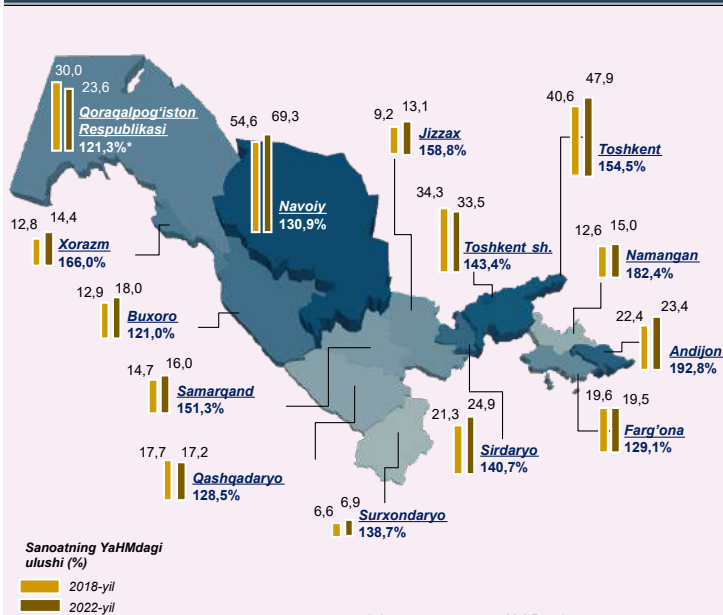
2. Aksariyat hududlar (Andijon, Jizzax, Xorazm, Farg'ona, Qashqadaryo, Namangan, Sirdaryo viloyatlari) dagi qayta ishlash sanoatida o'rtayuqori texnologiyali ishlab chiqarishning hissi oshdi.

3. Qoraqalpog'iston Respublikasi, Andijon, Namangan va Samarqand viloyatlarida ishlab chiqarish sanoati tarkibi yanada diversifikatsiyalashdi.

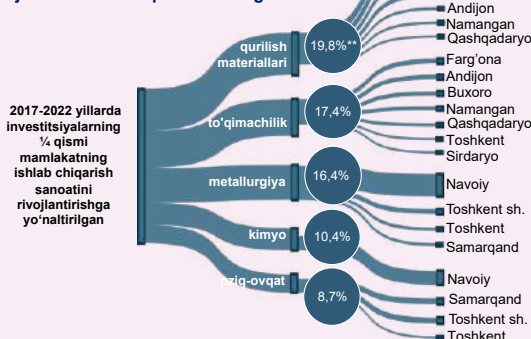
4. Sanoatning rivojlanish darajasi past bo'lgan Buxoro, Jizzax, Namangan, Xorazm viloyatlarida aholi jon boshiga sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi respublika miqyosidagi parametrga yaqinlashib, hududlararo nomutanosibliklar qisqardi.

Umuman olganda, 2017-2022 yillarda mamlakatimizda amalga oshirilgan samarali islohotlar natijasida hududlarning sanoat salohiyati va raqobatbardoshligi oshdi. Xulosa sifatida aytish mumkinki, kelgusida hududlar sanoatini rivojlantirish istiqboli sifat o'zgarishini ta'minlashdan iborat bo'lishi lozim.

2017-2022 YILLARDA O'ZBEKISTON HUDUDLARI IQTISODIYOTINI SANOATLASHTIRISH TENDENSIYALARI

Sanoatning investitsion jozibador tarmoqlari beshtaligi

Maksimal iqtisodiy zonalar sanoatni rivojlantirishga qo'shgan hissi (%)

* 2017-2022 yillarda sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishning o'sishi (O'zbekiston Respublikasi bo'yicha 134,2% ni tashkil etdi).

Sanoat ishlab chiqarish darajasi hududning aholi jon boshiga to'g'ri keladigan sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish ko'rsatkichi asosida aniqlandi (mln. so'm)

** Ishlab chiqarish sanoatini rivojlantirishga yo'naltirilgan investitsiyalarning umumiy hajmida tarmoqning ulushi (2017-2022 yillarda o'rtacha hisobda).

Manba: PMTning O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari asosidagi hisob-kitoblari

O'rta ta'limda: 2018-yilning 08-dekabrida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan qabul qilingan "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaror respublikamizda jahon hamjamiyati tomonidan tan olingan baholash amaliyotining tatbiq etilishi uchun huquqiy asos yaratdi.

2019-yilda BMTning bolalar jamg'armasi - UNICEF bilan hamkorlikda 4-sinf o'quvchilarining o'qish, matematika, tabiiy-ilmiy fanlar bo'yicha savodxonlik darajasini aniqlash maqsadida o'tkazilgan baholash natijalari e'lon qilindi.

Unga ko'ra o'quvchilar:

- tabiiy-ilmiy yo'nalishda demokratik jamiyat, fuqarolarning huquq va burchlari tushunchasiga (71,1%), matematika yo'nalishida tenglama va tengsizliklarni yechish ko'nikmasiga (67,2%) egaligi bo'yicha eng yuqori ball to'pladi;
- tabiiy-ilmiy (tarixiy sanalar, atrof-muhit, inson salomatligi va xavfsizligi, ekologiya), matematika (hisoblash va tenglamalar) hamda matnni o'qish (berilgan aniq ma'lumotlarni topish) yo'nalishlaridagi savollarga javoblar bo'yicha jahondagi o'rtacha ko'rsatkich (55%) dan yuqori natijaga erishdi;
- g'oyalarni talqin va integratsiya qilish (o'qish) va tadqiqot ko'nikmalari (tabiiy-ilmiy) bo'yicha chegaraviy qiymat darajasida (50%) ekanliklarini ko'rsatdi;
- kommunikatsiya va muammolarni hal qilishning umumiy strategiyasi (matematika) (34,1) hamda to'g'ridan-to'g'ri xulosa chiqarish (o'qish) ko'nikmalari bo'yicha eng past ballni to'pladi.

2022-yilda USAID bilan hamkorlikda 3-sinf va 5-sinf o'quvchilarining o'qish va matematika bo'yicha (EGRA) ko'nikmalarini baholash natijalari e'lon qilindi. Unga ko'ra, o'rta ta'limning sifati (5-sinf o'quvchilarining natijalari) boshlangich ta'lim (3-sinf o'quvchilarining natijalariga qaraganda) sifatidan ortda qolayotgani, maktabga muntazam qatnovchi o'quvchilarning natijalari vaqti-vaqti bilan dars qoldiruvchi o'quvchilarnikidan yuqoriligi aniqlandi.

2022-yilda 15 yoshli o'quvchilarning o'qish, matematika va tabiiy-ilmiy fanlar bo'yicha savodxonlik ko'nikmalari (PISA) Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) bilan hamkorlikda baholandi.

O'rta ta'limning 3-, 6-, 7- va 10-sinf o'quvchilari uchun darsliklar baholash natijalari asosida, baholash jarayonida aniqlangan zaif jihatlarni bartaraf etishni hisobga olgan holda qaytadan chop etildi.

Oliy ta'lim tizimida esa O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yildagi «O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi Farmoni tizimini isloh qilish uchun huquqiy asos yaratdi.

Natijada 2017-2023 yillar oralig'ida:

- QS World University Rankingsda eng yaxshi mingtalikka kirgan xorijiy oliy ta'lim muassasalarining filiallari soni 3 tadan 9 taga;
- Jami xorijiy oliy ta'lim muassasalarining soni 7 tadan 28 taga;
- xususiy oliy ta'lim muassasalari soni 53 taga yetdi.

Shuningdek, oliy ta'lim xizmatlari bilan aholining barcha qatlamlarini qamrab olish uchun alohida kvotalar ajratildi. Yoshlarni oliy ta'lim bilan qamrab olish darajasi 9 foizdan 38 foizga oshdi.

O'rta va oliy ta'lim sohasidagi institutsional o'zgarishlarning amaldagi ijrosi (2017-2022 yillar)

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yildagi "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori

2018-y.

4-sinf o'quvchilarining ko'nikmalari

hamkorligida baholandi

2019-y.

3-5 sinf o'quvchilarining ko'nikmalari **EGRA** testlari orqali

hamkorligida baholandi

2022-y.

15 yoshdagi o'quvchilarning ko'nikmalari **PISA** testlari orqali

hamkorligida baholandi

2022/2023 O'quv yili

Baholash natijalari asosida 3-, 6-, 7-, 10-sinflar uchun **darsliklar qayta chop etildi**

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yildagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni

2017-y.

2022-y.

3 ta

QS reytingining 1000 taligiga kirgan xorijiy oliy ta'lim muassasalari

9 ta

7 ta

Jami xorijiy oliy ta'lim muassasalari

28 ta

mavjud emas

Xususiyl oliy ta'lim muassasalari

53 ta

9 %

Yoshlarning oliy ta'lim bilan qamrab olinishi

38 %

Ta'kidlash kerakki, iqtisodiy nazariya ratsional inson hayoti davomida iste'molini bir maromda taqsimlaydi, degan fikrni ilgari suradi.

Barqaror daromad va iste'molning hayot sikli gipotezasi O'zbekiston uchun ham taalluqli. Unga ko'ra, insonlarning daromadlari 30 yoshgacha tezlik bilan o'sadi, eng yuqori nuqtasi taxminan 30-50 yosh oralig'ida saqlanib turadi va 60 yoshdan so'ng keskin pasayadi. Bu o'z navbatida, daromad va iste'mol orasidagi farq qarz olish orqali kompensatsiya qilinishi zarurligini bildiradi.

O'zbekistonda aholi o'rtasida o'tkazilgan so'rov (450 kishi) natijalariga ko'ra, yosh oilalar (oila boquvchisi yoshi o'rtacha 38 yosh) boshqa oilalarga nisbatan (oila boquvchisi yoshi o'rtacha 49 yosh) daromadining ko'proq qismini qarz to'lashga sarflayotganini ma'lum qilgan. Bu yuqoridagi nazariy qarashga (barqaror daromad va iste'molning hayot sikli gipotezasi) mos keladi.

Bunda, respondentlarning 18 foizi maishiy texnika, 22 foizi uy-joy, 13 foizi avtomobil, 10 foizi o'qish uchun shartnoma to'lovi, 11 foizi telefon uchun qarz olganligi ma'lum bo'ldi. Respondentlarning qolgan 34 foizi qarzi yo'qligini bildirgan. Shundan 18 foizi o'z jamg'armasi borligini bildirgan.

So'rov natijalari bo'yicha aholining 10 foizi tijorat do'konlaridan muddatli to'lovga qarz olishni (10 foizi bank kreditini, qolganlar o'z va yaqinlari mablag'i bo'lishini) afzal ko'rishini inobatga olib, O'zbekistonda tobora ommalashib borayotgan muddatli to'lovga uy jihozlarini taklif etish bozori o'rganildi.

Bunda eng ommabop 13 ta internet-do'kondagi talab yuqori bo'lgan bir xil rusumdagi smartfon, muzlatgich, televizor hamda konditsionerlarning muddatli to'lov narxlari tahlil qilindi.

Ma'lumot uchun: Statistika agentligi ma'lumotlariga qaraganda, 2022-yilda har 100 ta uy xo'jaligiga 309 ta mobil telefon, 115 ta muzlatgich, 171 ta televizor va 45 ta konditsioner to'g'ri kelgan.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, tanlangan bir xil rusumdagi telefon o'rtacha 4,8 mln. so'mdan, muzlatgich 8,1 mln. so'mdan, televizor 6,8 mln.

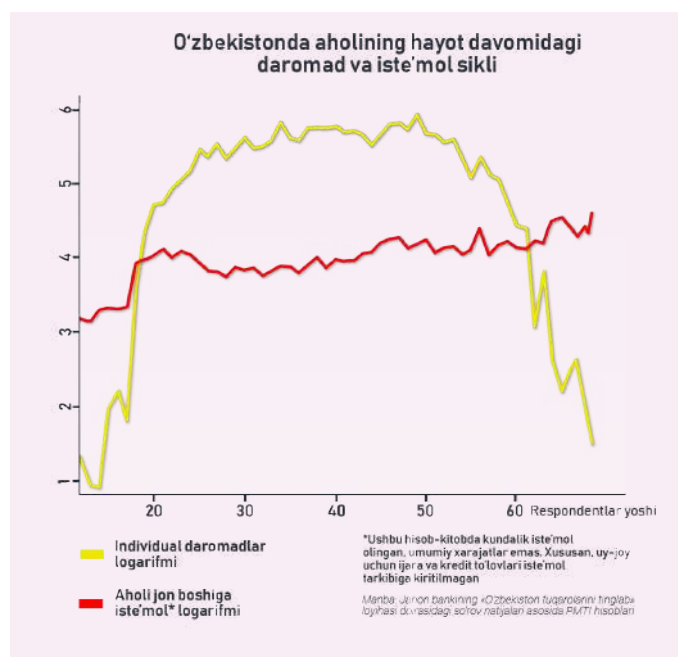
so'mdan va konditsioner 6,1 mln. so'mdan sotilayotganligi aniqlandi.

Aynan mazkur tovarlar do'konlar tomonidan 12 oyga muddatli to'lov orqali yillik stavkasi o'rtacha 70 foizdan 77 foizgacha xaridorlarga taqdim etilmoqda.

Shu bilan birga solishtirish uchun, hozirgi kunda tijorat banklari tomonidan belgilangan talablarga muvofiq ajratilayotgan iste'mol krediti stavkalari 17 foizdan 38 foizgachani tashkil etmoqda.

Ushbu bozorlarda narxlar va muddatli foiz to'lovlari o'rtasidagi katta tafovut bir tomondan, aholi orasida ma'lumotlarning notekis taqsimlangani (information asymmetry) hamda ularning moliyaviy savodxonligini yanada oshirish buyicha tadbirlarga ehtiyoj borligini ko'rsatadi. Ikkinchi tomondan, bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyati cheklangan, norasmiy iqtisodiyotda faoliyat yuritayotgan aholi muddatli to'lov bozorida ko'proq foydalangan bo'lishi mumkin.

Individual moliyaviy intizom va rasmiy iqtisodiyotda faoliyat yuritish iste'molchining bank sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar va yaratilayotgan imkoniyatlardan to'laqonli bahramand bo'lishi va samaraliroq foydalana olish ehtimolini oshiradi.

Nobel mukofotining 2019-yildagi sohiblaridan biri Ester Dyuflo o'tkazgan tadqiqotga ko'ra, jahon miqyosida 2,5 milliard kishi sanitariya talablariga javob bermaydigan hojatxonalardan foydalanadi va qishloq joylarda sanitariya talablariga javob beruvchi hojatxonalarni qurish diareya bilan kasallanish holatlarini 30-50 foizga kamaytiradi.

PMTI tomonidan hududlarga chiqib o'tkazilgan tadqiqot bu yerda istiqomat qiluvchi aholi hojatxonalarning sanitariya talablariga javob bermasligiga oid indikatorni kambag'allik uchun ahamiyatsiz deb hisoblashini ko'rsatdi.

Aslidachi? Sanitariya sharoiti qanchalik muhim?

Tadqiqotlarga ko'ra, Hindistonda diareya tufayli har yili 400 ming nafardan ortiq kishi hayotdan bevaqt ko'z yumadi. Inson axlatining 1 grammida 10 milliontagacha virus, milliontagacha bakteriya, mingtagacha parazit kistasi va yuzga yaqin parazit tuxumi bo'lishi mumkin.

Sanitariya talabiga javob bermaydigan maktab hojatxonalari bolalarning u yerga kirmasligiga sabab bo'ladi. Shvetsiyada 6-16 yosh oralig'idagi bolalar o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalari bolalarning salkam 16 foizi maktabda kichik hojatga umuman chiqmsligini ko'rsatdi.

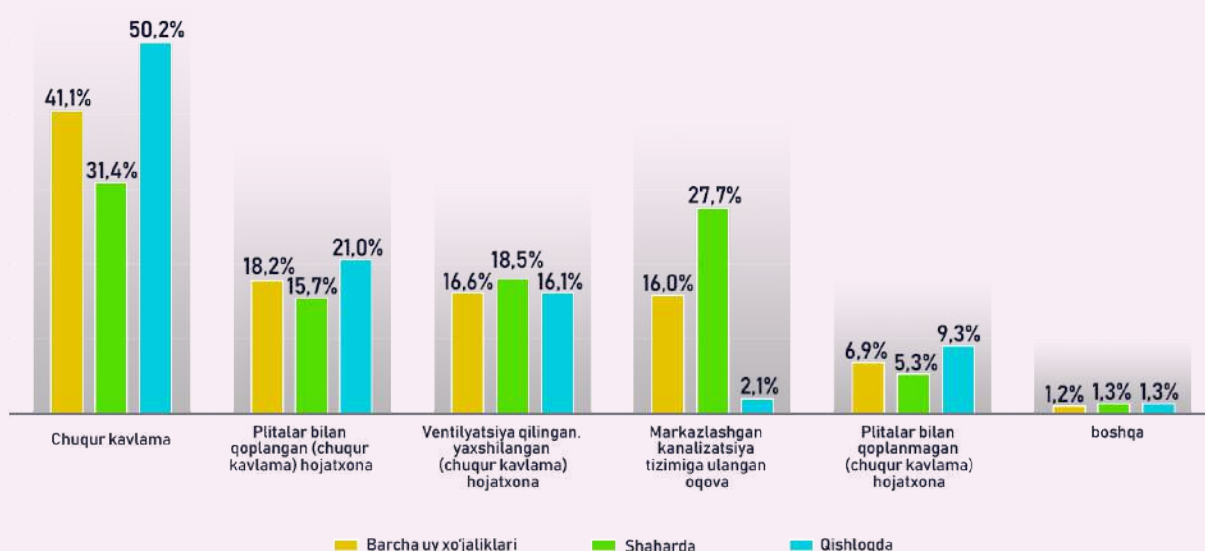
Bu holat yoshi kattaroq (13-16 yosh) bolalar orasida yanada yomonroq – 25 foiz. Bolalar asosiy sabab sifatida maktabdagi hojatxonaning ko'rinishi va hidini keltirgan. Bu esa kun davomida bolalarning yetarlicha suv ichmasligiga olib keladi. Chunki ular hojatga chiqmaslik uchun ham suv ichishdan o'zlarini tiyadi.

O'zbekistonda ahvol qanday?

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) va BMT Bolalar jamg'armasi (UNICEF) ma'lumotlariga ko'ra, 2019-yilda O'zbekistondagi maktablarning 13 foizida qo'lni sovun va suv bilan yuvish uchun sharoit bo'lmagan. Maktablarning 83 foizi toza ichimlik suvi, 78 foizi esa sanitariya vositalaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lgan.

PMTI hisob-kitoblariga ko'ra, O'zbekistonda aholining 41 foizi sanitariya sharoitiga javob bermaydigan chuqur kavlama ko'rinishidagi hojatxonadan foydalanadi. Qishloqlarda bu ko'rsatkich 50 foizdan yuqori. Hozirgi holatda sanitariya talablariga javob bermaydigan chuqur kavlamalarni ventilyatsiya qilinadigan va plitalar bilan qoplangan holatga keltirish tavsiya etiladi. Birinchi qadam sifatida, ushbu chora-tadbirlarni maktablarda boshlash va sanitariya talabiga javob bermaydigan barcha maktab hojatxonalarni ta'mirlash maqsadga muvofiq.

Uy xo'jaliklaridagi hojatxonalarning turlari (foizda)

Tahlil mazkur davr mobaynida mamlakatimizda yuk tashish aylanmasida sezilarli o'sish bo'lganligini ko'rsatdi. Barcha transport turlarida umumiy yuk aylanmasi 2017-yildagi 66,9 mlrd. t-km.dan 2022-yilda 75,2 mlrd. t-km.ga oshdi. Xususan:

2017-2022 yillarda temiryo'l transportida tashilgan yuk aylanmasi 22,9 mlrd. t-km.dan 24,9 mlrd. t-km.ga oshdi.

Avtomobil transportining hissasiga to'g'ri keluvchi yuk aylanmasi qariyb 1,5 barobar oshdi. Agar tahlil qilinayotgan davr boshida mazkur ko'rsatkich 13,6 mlrd. t-km.ni tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilga kelib 20,2 mlrd. t-km.ga yetdi.

2017-2022 yillarda havo transportining yuk aylanmasi 2 barobarga, ya'ni 156,9 mln. t-km.dan 322,7 mln. t-km.gacha oshdi.

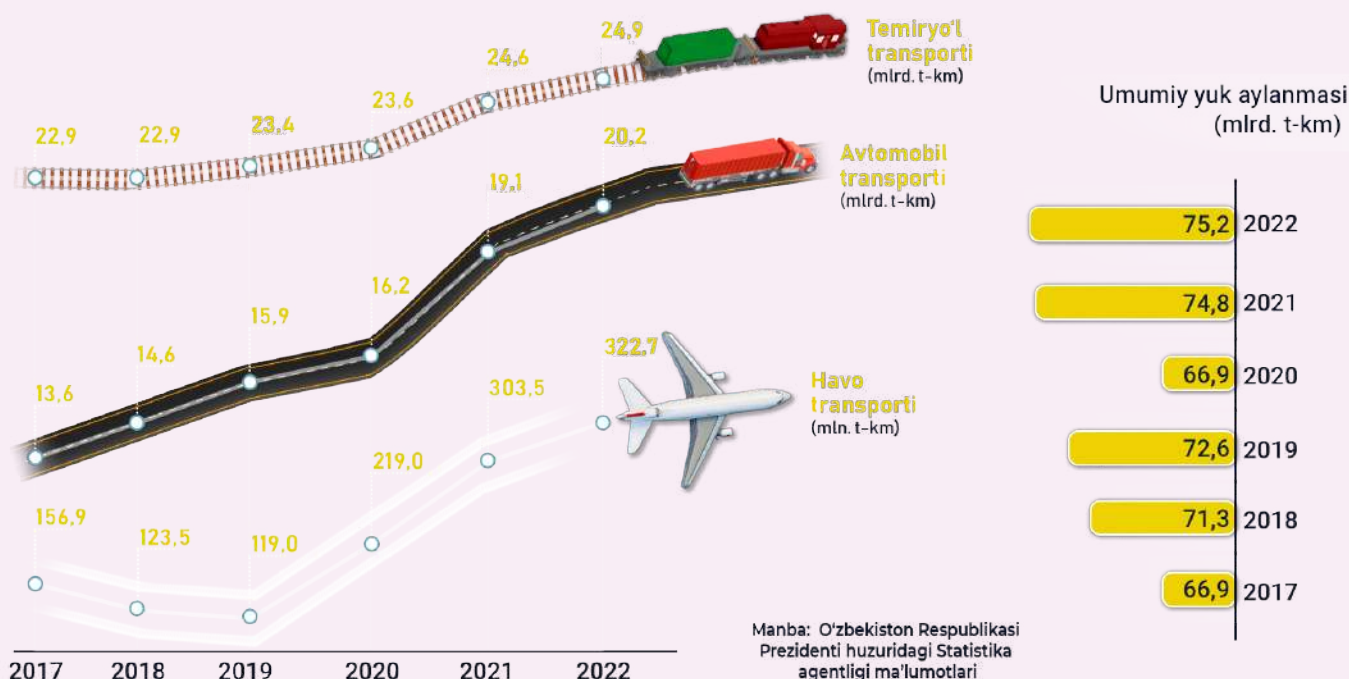
Transport xizmatlari bozori va infratuzilmasini rivojlantirish maqsadida 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasida bir qator tadbirlar belgilangan.

Jumladan:

- hududlarda yuklar shakllanishining asosiy nuqtalarini hisobga olgan holda transport-logistika markazlari tarmog'ini tashkil etish;
- xalqaro yuk tashuvlaridagi transport hujjatlarini («e-Permit», «e-TIR», «e-CMR») elektron ko'rinishga bosqichma-bosqich o'tkazish;
- mavjud konteyner terminallarini davlat-xususiy sheriklik asosida rivojlantirish;
- temiryo'l da konteyner tashish ulushini kamida 2 barobar oshirish rejalashtirilgan.

Umuman aytganda, yuk aylanmasining barqaror o'sishi transport infratuzilmasini rivojlantirish va tashqi savdo faoliyatini erkinlashtirish natijasidir. Kelgusida yuk aylanmasini yanada oshirish zamirida raqamlashtirish, infratuzilmalarni modernizatsiya qilish va tashuvchilar uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish yotadi.

2017-2022 yillarda O'zbekistonda transport turlari bo'yicha yuk aylanmasi dinamikasi

Oxirgi yillarda qishloq xo'jaligi rivojiga yangi bir turtki bergan bir qator muhim islohotlar amalga oshirildi.

Jumladan, 2020-2030 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash, klaster tizimini joriy etish, savdoni erkinlashtirish va eksportni rag'batlantirish, qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallangan yerlarni ijaraga (ikkilamchi ijaraga) berish, suv tejavchi texnologiyalar qo'llanilganda subsidiyalar taqdim etish, AKIS agroxizmatlar markazini ochish va boshqalar shular jumlasidandir.

Yaratilgan imkoniyatlar mamlakatda qishloq xo'jaligini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Shunday qilib, paxta hosildorligi 2017-yilda gektariga 23,8 sentnerdan 2022-yilda 34,0 sentnerga, sug'oriladigan maydonlar ulushi 1,7 foizdan 24 foizga ko'paydi. Ularda suvni tejavchi texnologiyalar tatbiq etildi, turli xil yo'nalishlarda 465 ta klaster tashkil etildi.

Savdoni erkinlashtirish va eksportni rag'batlantirish bilan bog'liq qonunchilikdagi o'zgartirishlar 2017-2022 yillarda meva-sabzavot mahsulotlari eksportini 1,7 barobarga, ya'ni 652,3 million dollardan 1 134,3 million dollargacha oshirish imkonini berdi.

Ayni paytda respublikamizda 3142 ta issiqxona faoliyat ko'rsatmoqda. Shundan 1622 tasi keyingi 5 yilda qurilgan. Ularning umumiy maydoni 6300 gektardan ortiq.

2019-2022 yillarda O'zbekiston Global oziq-ovqat xavfsizligi indeksida o'z o'rnini 12 pog'onaga yaxshiladi va 85-o'ringa 73-o'ringa ko'tarildi.

2017-2022-yillarda O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini rivojlantirishga qaratilgan islohotlar

O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash	Qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallangan yer uchastkalarini ijaraga (ikkilamchi ijaraga) berish imkoniyati
2017-yilda birinchi marta klaster tizimi joriy etildi	Qishloq xo'jaligi xizmatlarini ko'rsatuvchi AKIS markazlarining ochilishi (qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalar tizimi)
Galla yetishtirish va sotishga nisbatan bozor tamoyilini tatbiq etishga qaratilgan ishlar davom ettirildi	Paxta xomashyosiga xarid narxlarini belgilash amaliyotini bekor qilish
Savdoni erkinlashtirish va eksportni rag'batlantirish	Qishloq xo'jaligini diversifikatsiya qilish
Dehqon xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlash	Suv tejavchi texnologiyalarni tatbiq etish uchun subsidiyalar berish

Manba: Statistika agentligi, Lex uz qonunchilik bazasi, Qishloq xo'jaligi vazirligi va Suv xo'jaligi vazirligining matbuot xizmatlari ma'lumotlari.

Iqtisodiyot samaradorligini oshirish, yetkazib berilayotgan mahsulotlarning ishonchligi, xavfsizligi, foydalanishda qulayligi va sifatini ta'minlashda texnik jihatdan tartibga solishning ahamiyati katta.

So'nggi yillarda ushbu sohada amalga oshirilgan islohotlar tufayli quyidagi natijalarga erishildi:

-huquqiy asoslar mustahkamlandi, jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Metrologiya to'g'risida"gi, "Standartlashtirish to'g'risida"gi, "Texnik jihatdan tartibga solish to'g'risida"gi, "Muvofiqlikni baholash organlarini akkreditatsiya qilish to'g'risida"gi qonunlari qabul qilindi;

-"Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida "e-standart", "e-metrologiya" va "e-akkreditatsiya" axborot tizimlari ishlab chiqildi;

-xalqaro talablarga uyg'unlashtirilgan standartlar soni 19,5 mingtaga yetdi va umumiy standartlar sonidagi ulushi 10 foizdan 80,4 foizgacha oshdi;

-joriy qilingan xalqaro texnik reglamentlar soni 4,8 marotaba (12 tadan 57 taga) oshdi.

ISO 9001 xalqaro standartiga muvofiq eksport salohiyatini rivojlantirish maqsadida turli sohalarda faoliyat yurituvchi 4961 korxonada Sifat menejmenti tizimlari joriy etildi.

Mahsulot va xizmatlar sifatini oshirishda ko'maklashishga qaratilgan "Korxonabay" tizimining tatbiq etilishi tadbirkorlik subyektlari bilan to'g'ridan-to'g'ri hamkorlikning aniq mexanizmlaridan foydalanish imkonini berdi.

14,9 mingta korxonada tadbirlar o'tkazilib, standartlashtirish (5 mingdan ortiq tadbir), metrologiya (21 mingdan ortiq tadbir), 1,4 ming turdagi mahsulotni sertifikatlash yo'nalishlarida amaliy yordam ko'rsatildi.

Texnik jihatdan tartibga solish agentligi tizimidagi sinov laboratoriyalari modernizatsiya qilindi yoki yangi uskunalar bilan ta'minlandi, 4 ta laboratoriya xalqaro akkreditatsiyadan o'tkazildi, 13 ta yangi laboratoriya tashkil etildi.

"O'zbekiston akkreditatsiya markazi" davlat unitar korxonasi Xalqaro laboratoriya akkreditatsiyasi tashkiloti (ILAC MRA)ning to'liq a'zoliciga qabul qilindi. O'zbekistonda o'tkazilgan sinovlarning natijasi dunyodagi 116 ta mamlakatda tan olinadi.

Oeko Tex, GOTS, BCSI, Sedex, Global GAP, Organic, CE va boshqa xalqaro standartlar to'qimachilik sohasidagi 157 ta, qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat sektoridagi 225 ta, elektrotexnika tarmog'idagi 53 ta korxonada joriy etilgan.

Shakllangan texnik jihatdan tartibga solish tizimi bundan keyin ham tarmoqlar va umuman, O'zbekiston iqtisodiyotini yanada samarali rivojlantirish, iste'molchilar huquqini himoya qilishda ko'mak beradi.

2017-2022 yillarda O'zbekistonning raqamli infratuzilmasida ro'y bergan o'zgarishlar

2017

64,2 Gbit/s

2022

1800 Gbit/s

Xalqaro ma'lumotlarni uzatish tarmog'iga (Internet) ulanish tezligi 28 barobar oshdi.

x28

2017

91,5\$

2022

3\$

Provayderlar uchun internet tariflari narxi 30 barobar arzonlashdi.

↓ x30

2017

24,5 ming km

2022

170 ming km

Optik tolali aloqa liniyalarining umumiy uzunligi 7 barobar ortdi.

x7

2017

20 ming dona

2022

54,2 ming dona

Mobil tayanch stansiyalar soni qariyb 3 barobar ko'paydi.

x3

2017

34,5%

2022

75%

2022-yilda aholining 75%i Internetdan foydalanish imkoniga ega bo'ldi. Bu 2017-yildagiga nisbatan 2,2 barobar ko'p.

x2,2

2017

69,5%

2022

86%

Uyali aloqa tarmog'i abonentlari ulushi 1,2 barobar oshdi.

x1,2

2017-2022 yillarda O'zbekistonning raqamli infratuzilmasida ro'y bergan o'zgarishlar

o'qish vaqti
63 soniya

O'tkazilgan tahlil davrida mamlakatimizda raqamli infratuzilmaning barcha ko'rsatkichlari bo'yicha sezilarli o'sish qayd etilgan.

Shu jumladan:

- Xalqaro ma'lumotlarni uzatish tarmog'iga (Internet) ulanish tezligi 28 barobar oshdi va 2022-yilda 1800 Gbit/s ni tashkil etdi;
- provayderlar uchun internet tariflari narxi 30 barobar, ya'ni 2017-yildagi 90 dollardan 2022-yilda 3 dollargacha arzonlashdi;
- optik tolali aloqa liniyalarining umumiy uzunligi 7 barobar oshib, 2017-yildagi 24,5 ming km.dan 2022-yilda 170 ming km.gacha yetdi;
- mobil tayanch stansiyalar soni qariyb 3 barobar ko'paydi va 2022-yilda 54 mingtaga yetdi;
- 2022-yilda aholining 75%i internetdan foydalanish imkoniga ega bo'ldi;
- 2017-yilda bu ko'rsatkich 34,5% edi;

Uyali aloqa tarmoqlari abonentlari ulushi 2017-2022 yillarda 70% dan 86% ga (o'sish 1,2 barobar) ko'tarildi.

Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish (2026-yil oxirigacha uning YaIMdagi ulushini kamida 2,5 barobarga oshirish) "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasida asosiy "drayver" sifatida belgilangan.

Ushbu maqsadga erishish uchun raqamli xizmatlar bozori va infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan bir qator kompleks chora-tadbirlar ishlab chiqildi.

Shu jumladan:

- dasturiy mahsulotlar ishlab chiqarishni 5 barobar, eksportini esa 10 barobar, ya'ni 500 million AQSh dollariga yetkazish;
- iqtisodiyotning real sektoridagi ishlab chiqarish va operatsion jarayonlarda, moliya va bank sektorlarida raqamlashtirish darajasini 70% ga yetkazish;
- shaharlarni rejalashtirish va qurilishni raqamlashtirish, ularni "Aqlli shahar" konsepsiyasi doirasida rivojlantirishga ustuvor ahamiyat berish ko'zda tutilgan.

Shunday qilib, raqamli infratuzilmani yanada takomillashtirish sifatli iqtisodiy o'sishni ta'minlash, biznes imkoniyatlarini kengaytirish, shuningdek, aholining ta'lim, xizmatlar va onlayn bandlikdan foydalanish imkoniyatlarini oshirishda yordam beradi.

O'rganishlar 2022-yilda xizmatlar sohasining jadal sur'atlarda rivojlanganligini ko'rsatdi. Sohadagi o'sish 2021-yildagiga nisbatan 15,9% ni tashkil etdi. Bu ko'rsatkich asosan aloqa va axborotlashtirish, ta'lim, yashash va ovqatlanish, ko'chmas mulk, ijara, transport hamda moliyaviy xizmatlar kabi yo'nalishlardagi sezilarli o'sish (112%-129,5%) hisobiga ta'minlandi.

Toshkent shahri bilan bir qatorda, Namangan, Buxoro, Jizzax viloyatlari va Qoraqalpog'iston Respublikasida ham xizmatlar sohasida yuqori o'sishga erishildi. Butun mamlakatdagi kabi bu hududlarda ham asosan moliyaviy xizmatlar hamda aloqa va axborotlashtirish xizmatlariga talab yuqori bo'ldi.

Andijon va Sirdaryo viloyatlarida xizmat ko'rsatish sohasidagi o'rtacha o'sish sur'ati (112,5%-113,0%) biroz pasaydi. Bunga mazkur hududlarda savdo va transport xizmatlarining (jami xizmatlar hajmidagi ulushi mos ravishda 50,6% va 38,2%) o'sishidagi sekinlashish sabab bo'ldi.

Mamlakat hududlarida xizmatlar sohasida qanday tarkibiy o'zgarishlar ro'y berdi?

Birinchiidan, 10 ta hududda YaHM tarkibida xizmatlar sohasining ulushi ortishi ta'minlandi (YaHM tarkibidagi ulushi 2021-yildagi 39,6% dan 2022-yilda 41,5% ga ortdi).

Ma'lumot uchun: Rossiya Federatsiyasida YaHM tarkibida xizmatlarning ulushi 68%, Qozog'istonda 64%, Belarusda 59%, Janubiy Koreyada 60% va rivojlangan davlatlarda 74% dan yuqori.

Hududlararo tafovutlarni (Toshkent shahrini hisobga olmaganda) 2,0 barobardan 1,9 barobargacha qisqartirishga erishildi.

Aksariyat hududlarning (8 ta hudud) respublika bo'yicha xizmatlar hajmidagi ulushi (Toshkent shahrini hisobga olmaganda) ortdi.

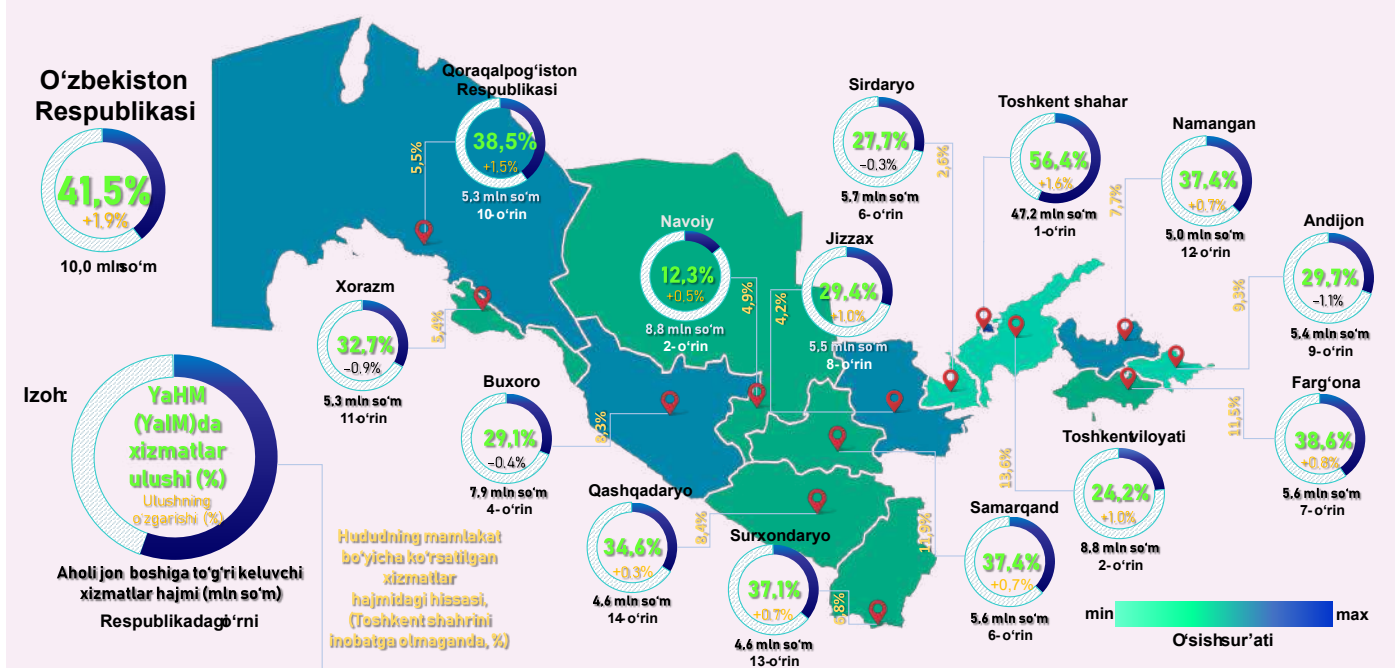
Hududlarda xizmatlar sohasining rivojlanish darajasi qanday?

Mamlakatning ko'pgina hududlarida (7 ta hudud) aholi jon boshiga to'g'ri keladigan xizmatlar hajmi 5-6 mln. so'm oralig'ida bo'lib, Navoiy, Toshkent va Buxoro viloyatlarida bu oraliq 7,9-10,0 mln. so'mni tashkil etdi.

Toshkent shahri 47,2 mln. so'mlik ko'rsatkich bilan bu yo'nalishda ham yetakchi mavqega ega.

Umuman olganda, xizmatlar sohasini rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan islohotlar bir tomondan, bandlikni, shu jumladan, o'z-o'zini band qilish va aholi daromadlarini oshirishning asosiy omili hisoblansa, boshqa tomondan, hududlar iqtisodiy rivojlanishining potensial drayveri bo'lib xizmat qiladi.

2022-YILDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI HUDUDLARIDA XIZMATLAR SOHASINING RIVOJLANISHI

2016-2022 yillarda kimyo va gaz-kimyo mahsulotlarining asosiy turlarini ishlab chiqarish dinamikasi

Kimyoviy mahsulotlarni ishlab chiqarishning o'sish sur'ati (% qiyosiy narxlarida)

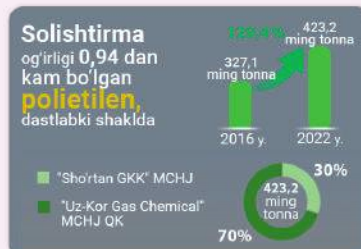
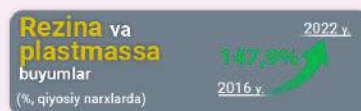
Kimyoviy mahsulotlar eksportining o'sish sur'ati (AQSH doll., %)

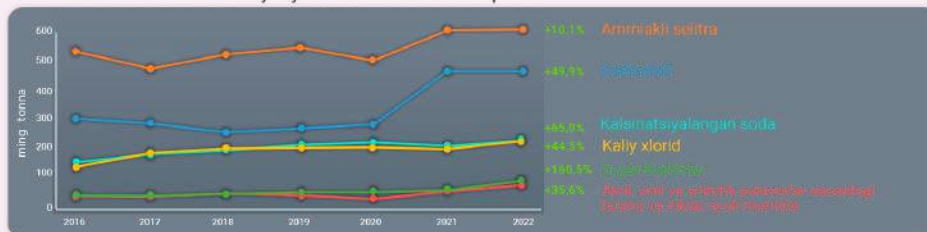
Tarkibida azot, fosfor va kaliy bo'lgan mineral o'g'itlar ishlab chiqarishning o'sish sur'ati (% qiyosiy narxlarida)

Ishlab chiqarishning o'sish sur'ati

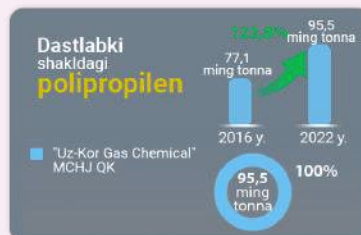
Kimyoviy mahsulotlarni ishlab chiqarish dinamikasi

Mineral o'g'itlar ishlab chiqarish

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari

2016-2022 yillarda kimyo va gaz-kimyo mahsulotlarining asosiy turlarini ishlab chiqarish dinamikasi

o'qish vaqti **75 soniya**

Jahon bozoridagi beqarorlik va raqobatbardosh importning o'sishiga qaramay, 2016-2022 yillarda kimyo sanoati rivojlanishda ijobiy natijalarga erishdi. Mahsulot ishlab chiqarishning umumiy hajmi qiyosiy narxlarida 11,7% ga, shu jumladan kimyoviy mahsulotlar (4,9%), rezina va plastmassa mahsulotlar (47,9%) kabi asosiy komponentlar bo'yicha oshdi.

Tarmoq tarkibida eng katta ulush mineral o'g'itlarga to'g'ri keldi. Ularni ishlab chiqarish mutlaq hisobda 20,7% ga, shu jumladan azot 18,7% ga, fosfor 11,9% ga, kaliy 43,4% ga oshdi.

Azotli o'g'itlar segmentida karbamid ishlab chiqarish 50% ga, ammiakli selitra ishlab chiqarish 10% ga oshdi. Ushbu turdagi mahsulotlarning eng yirik ishlab chiqaruvchilari qatoriga «Navoiyazot» AJ va «Farg'onaazot» AJ kiradi. Umumiy karbamid hajmining 80% i va ammiakli selitraning 72,2% i ularning hissasiga to'g'ri keladi. «Dehqonobod kaliy zavodi» tomonidan 199,5 ming tonna kaliyli o'g'itlar ishlab chiqarildi. Bu kaliyli o'g'itlarning barchasi demakdir.

Soda kuli ishlab chiqarishda barqaror o'sish dinamikasi qayd etildi. Ko'rib chiqilayotgan davr uchun uning hajmi 1,6 baravar oshdi.

Ichki talabning o'sish omili akril, vinil va sintetik polimerlar asosidagi bo'yoq va loklarni ishlab chiqarish hajmining o'sish dinamikasiga ta'sir ko'rsatdi – 135,6%. Bu esa maishiy kimyo sektorining rivojlanishiga ko'mak berdi.

Polietilen (29,4%), polipropilen (23,8%) va yuqori qo'shimcha qiymatga ega boshqa turdagi mahsulotlarni ishlab chiqarishning o'sish tendensiyasi qayd etilgan texnologik o'zgarishlarning omillaridan biri bo'ldi. «Sho'rtan GKK» MCHJ va «Uz-Kor Gas Chemical» MCHJ QK gaz-kimyo mahsulotlarini ishlab chiqarish bo'yicha yetakchi mavqeini mustahkamladi.

Tahlil qilinayotgan davrda kimyoviy mahsulotlar eksporti hajmi 1,5 barobardan ziyod oshdi. Ammo shu bilan birga ichki bozorning import hajmi har yili o'rtacha 16,6 foizga kengaydi. Bu esa kimyoviy mahsulotlarni ishlab chiqarishda mavjud quvvatlardan yetarlicha foydalanilmayotganini ko'rsatadi.

INSTITUT JAMOASI

